

PROF. DR. HALİM GÜRGENCİ: “ÖĞRENMEKTEN HAYAT BOYU VAZGEÇMEYİN”

Hülya Aydın *

Geçmiş dönem Oda yöneticilerimizden, Queensland Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halim Gürgenci ile ODTÜ’den başlayarak Amerika’ya ve ardından da Avustralya’ya uzanan mesleki serüvenini ve enerji alanında yaptığı projeleri konuştuk...

Yaşam öykünüzden başlayalım, kendinizden kısaca bahsedermisiniz?

4 Mayıs 1955’te Eskişehir’de doğdum. İlkokulu Eskişehir Yunus Emre İlkokulu’nda okudum. Babam İTÜ’den mezun bir makina mühen-

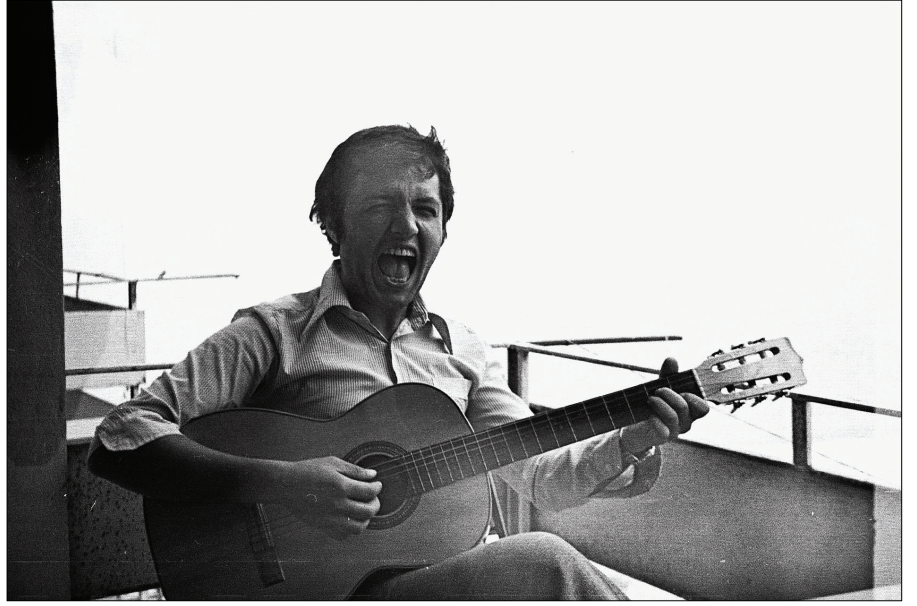
disiydi ama önceleri dedemden kalma ticari işlerle uğraşıyordu ve mühendislik yapmıyordu. Ancak ilkokulu bitirdiğim yıl mühendislik yapmaya karar verdi. O sene Sümerbank, Adıyaman’da bir iplik ve bez fabrikası kuruyordu. Babam montaj

* Makina Mühendisleri Odası Basın Danışmanı - hulyaydin700@gmail.com

müdürü olarak orada işe başladı ve Adıyaman'a taşındık, ben de ortaokula orada başladım. Annem öğretmendi, ancak babamın gezme trafiği başlayınca öğretmenliği bıraktı. Adıyaman'da kısa süre kaldıktan sonra, babamı Zonguldak Filyos'ta bir ateşleme fabrikasında görevlendirdiler ve oraya taşındık. Ortaokulu Filyos'ta tamamladım. Daha sonra ailem uzun yıllar Filyos'ta kaldı ama ben oradan da erken ayrıldım. Çünkü ortaokul bitince, Ankara Atatürk Lisesi'ne yazdırıldım ve liseyi orada yatılı okudum. Ankara Atatürk Lisesi, o dönem gerçekten çok iyi bir devlet okuluydu ve hocalarımız da çok kaliteliydi. Müdürümüz Veli Soysal'a "Deli Veli" derlerdi. Otoritesiyle epey çektirdi bizlere ama lise çağında oluyor öyle şeyler... Daha sonra da ODTÜ ve üniversite yılları başladı.

Babanızla aynı mesleği seçmişsiniz, makina mühendisi olmanızda onun etkisi oldu mu?

1971 yılında ODTÜ Makina Mühendisliği Bölümü'nü kazandım ve okumaya başladım. ODTÜ'yü seçme nedenimi tam olarak hatırlamıyorum. Ama makina mühendisliğini sanırım babamdan etkilenecek seçtim. Matematigi çok seviyordum ve yönelimim de aslında o yöneydi. Hatta ODTÜ'ye girdikten sonra bölüm değiştirmek konusunda tereddütler yaşadım. İlk sene Can Akkoç adında çok iyi bir matematik hocamız vardı ve o da epeyce teşvik etti, bölüm değiştirip matematik okumam için. Ciddi olarak düşündüm ama sonra mühendislikte devam etme kararı aldım. İlk başlarda makina mühen-

disliğinden epeyce korktum. Çünkü mühendislik yapmak, büyük bir sorumluluk gerektiriyor. Hata yaptığında, birçok kazaya sebebiyet verebilirsin, insanlar ölür vs. gibi konular beni çok ürkütüyordu. Bölümde tereddüt yaşamamda bu da etken oldu galiba. Ama bir süre sonra bunu aştım. Zaten zamanla çoğu mesleğin böyle riskler taşıdığını görüyorsun ve yaptığın işi en iyi şekilde yapmaya çalışıyorsun.

Dersler ve okuldaki staj dönemleri, makina mühendisliği kararınızı pekiştirmenizde etkili oldu mu?

ODTÜ'ye başladığım yıl, 12 Mart Askeri Darbesi yeni yaşanmıştı ve tüm ülke gibi orası da oldukça karışmıştı. Ama ben Eylül ayında hazırlık sınıfına başladığımda ortam sakinleşmişti. İlk yılları, dersler ve stajlarla sorunsuz bir şekilde geçirdik. Bizim bölümde ikinci ve üçüncü sınıftan sonra, 75'er günlük iki staj yapılıyordu. İlk stajımı babamın et-

kisiyle, Sümerbank Bornova Tekstil Fabrikası'nda yaptım. 1974 Kıbrıs Harbi zamanıydı ve yöneticilerimiz uçaklar vurabilir diye tedirgin oluyorlardı ve fabrikayı geceleri karartıyorlardı. Bütün İzmir'de de karartma vardı zaten. Beni dökümhaneye verdiler, orada mühendisliğe dair çok şey öğrendim. O zamanlar ODTÜ'de burslu staj olanakları için sınavlar yapıyorlardı ve iyi puan alanları, yurtdışında staja yolluyorlardı. İkinci stajımı bu sınavdan iyi puan alarak, İsveç'te bir rulman fabrikasında yaptım. İsveç'te, ufakık bir yerdeydi fabrika. Ama bizden çok farklı, bambaşka bir ortamdı. Her açıdan çok birikimli insanlar vardı. Zaten biz o kadar birikimli olabilseydik, sorunları daha farklı çözme alternatiflerimiz olabilirdi. Yunan bir arkadaşla aynı evde kalmamız organize edilmişti ve staj sonuna kadar birlikte kaldık. İsveçlilerin, bir nevi sosyal deneyi gibiydik. Yunan ve Türk genci bir arada, acaba kavga edecekler mi diye çok merak ediyorlardı. Aslında ilk baş-

Annesi Gönül Gürcengi ve babası Hilmi Gürcengi (1970'ler)

larda, o çocukta bana karşı bayağı bir tedirginlik vardı. Ama birkaç gün sonra geçti tabii. Fabrikanın kalite kontrol bölümünde bir ustanın yanına kalfa olarak verdiler beni. Oradaki modern imalat ve sanayi yöntemleri de beni çok etkiledi. Çok verimli, güzel bir staj dönemi geçirdim ve İsveç macerasını tamamladım.

Döndüğünüzde tüm ülke gibi üniversitenin atmosferi de değişmişti sanırım, neler yaşadınız?

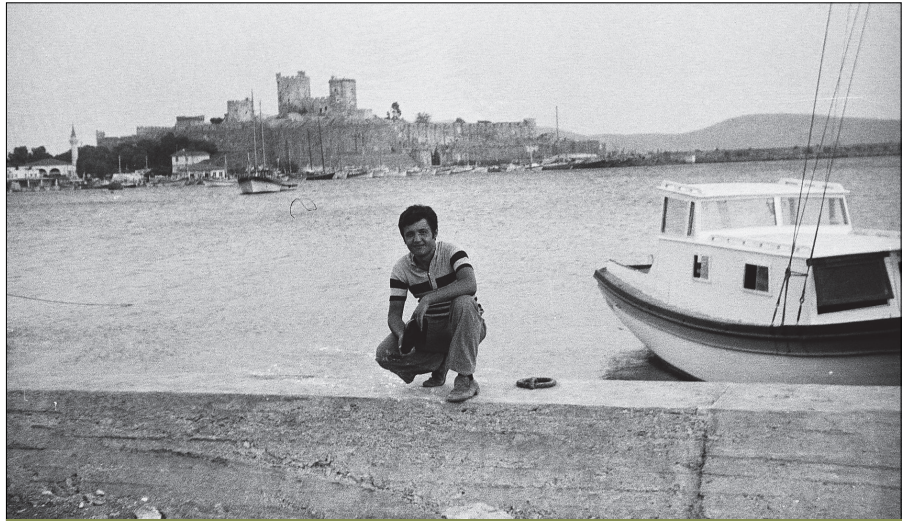
Aslında ben siyaset yapma sevdasında değildim hiçbir zaman. Ama ODTÜ öyle bir yer ki, yaşananlara kayıtsız kalamıyorsunuz, kıyısından köşesinden de olsa bir şekilde dâhil oluyorsunuz. İkinci sınıfa gelene kadar, okul genel olarak darbe sonrası baskılar vs. nedeniyle sessizdi. Sonra öğrencilerde yeniden toparlanmalar başladı, yemekhane boykotları gibi küçük boykotlar yapılmaya başlandı. Ben de o hareketlilikle beraber

üçüncü sınıftayken, ODTÜ Öğrenci Temsilciler Konseyi (ÖTK) sınıf temsilcisi olmuştum. Stajdan döndüğüm 1976'da yani dördüncü sınıftayken, ODTÜ tarihinin ilk büyük boykotu yaşandı. Boykota büyük bir katılım oldu ve çoğumuz o sönestri kaybederek, sınıfta kaldık. O sırada okula gitmek yerine, kimimiz devrimci kazanımlar için uğraştı, çoğumuz da kişisel gelişimimiz için bir şeyler yaptık ve 5 ay sonra boykot bitti. Boykota katılmayan az sayıda kişi ise dönem kaybetmeden sınıfı geçti. Daha sonra okul yönetimi sınıfta kalmamamız için boykot yapanlara kıyak yaptı ve 1976 yılı içinde bize üç sönestr hakkı tanıdı. Ancak, boykot sırasında derse girip sönestri geçenler, daha sonra biz yararlanalım diye verilen ek sönestrda da derse girerek, bizden önce mezun olmak istediler. Boykota katılıp katılmamak kişisel tercihleridir tabi ki. Ama o arkadaşların, bu dersleri de alarak bizden önce mezun olmasının, yanlış olduğu kanısına vardık. Durum böyle olunca, ÖTK sınıf temsilcisi olarak ben, o arkadaşları çağırdım ve hep

birlikte konuştuk. "Bu sönestira katılmamanızı rica ediyoruz, siz zaten boykota katılmadınız ve derslerinizi geçtiniz, bu bizim için yapılmış bir telafidir" dedik. Onlar da kabul ettiler. İlk olarak bizim sınıfta yapıldı bu olay. O arkadaşlarla boykot ve sonrasında aramızda oluşan gerginliği de çözerek düzelten, oldukça mantıklı bir şeydi. "ODTÜ'de halk mahkemeleleri kuruluyor" diye, çarpıtılarak basına anlatılan hadisenin özü de, bundan ibarettir aslında. Bazı çevrelerin o dönem kasıtlı olarak çarpıtıp yaydığı gibi, kimsenin hakkına el koymadık. Sadece eşitlik için yaptık ve kimseyi incitmedik. Adına mahkeme falan da demedik tabii. Ama her dönem, bazı olaylarda böyle yanlış aktarımlar kasıtlı olarak yapılıyor ne yazık ki...

Meslek hayatına nasıl ve nerede başladınız, alan seçiminizi nasıl yaptınız?

Lisans eğitimi sırasında mekanik, ısı, nükleer olmak üzere üç branş vardı ve birini seçmeniz gerekiyordu. Ben ısıyı seçmiştim. Yani bazı dersler ortak, bazıları branş dersleriydi.

Bodrum'da (1970'ler)

Bu yüzden bazı derslerden eksik kalıyorduk. Mesela şu anda, kontrol bilmeyen hiçbir makina mühendisi yoktur. Ama o dönem bölümüm ısı olduğu için bizde o ders zorunlu değildi ve ben sonraki zamanlarda bu dersin eksikliğini çok duydum. Bizim aldığımız derslerin bazılarını da diğer bölümler alamadı. Lisansım sırasında TÜBİTAK'tan bursta aldım, bölümümü severek okudum ve 1976 yılı Kasım ayında da makina mühendisi olarak mezun oldum. Mezun olduğum sene Princeton Üniversitesi'nden burs bulmuştum. Ama o sıralar, Türkiye dışına çıkmak istemedim ve ODTÜ'de kendi bölümümde "akışkanlar" üzerine master yapmaya karar verdim. Master ile birlikte aynı bölümde asistanlık yapmaya ve maaş almaya da başladım. Böylece çalışma hayatına da adım atmış oldum. Fakat o sırada ODTÜ'deki ikinci büyük boykot başladı ve öğrenciler okulda yoktu. Ama üniversitenin çalışanı olduğumuz için, biz mecburen okuldaydık. O dönem bir yandan da Ankara Beşevler'deki Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda ders veriyordum. Bir gün dersten çıktım, Kızılay'a gitmek için otobüs bekliyordum. Durağa bir taksi yanaştı ve yanımdaki genci, durduk yerde silahla taradı. O genç çocuk, kanlar içinde yere düştü. Ben hemen onu taksile hastaneye götürmeye çalıştım. Birçok taksi, çocuğun üzerinde kan var diye almak istemedi. Bin bir zorlukla hastaneye bıraktım onu. Zaten o dönem ülkenin çeşitli yerlerinde hemen her gün bir sürü insan öldürülüyordu ya da yaralanıyordu. Ülkenin hali ne olacağı belirsiz ve çok karışık bir

durumdaydı. Ailem de endişeliydi benim için. Yaşadığım bu olay da beni çok etkilemişti ve ben de artık bu ortamdan uzaklaşmak istedim. Doktorayı yurtdışında yapmaya karar verdim.

Yurtdışına çıkmadan önce Oda'da bir de yöneticilik deneyiminiz var. O süreç nasıl gelişti?

Mezun olunca Oda'ya üye olduk. O dönem Oda ile çok fazla bir bağım yoktu aslında. Üye ve danışma toplantıları falan olunca gelip onları dinlerdim, oy kullanmaya mutlaka gelirdim, bazı etkinliklerine de katılırdım. Mesela meşhur 1977 1 Mayıs'ına, Oda ile birlikte gittiğimi hatırlıyorum. Bir anda kendimi olayların içinde bulduğum, birçokları gibi benimde unutamadığım bir anıdır o. Fakat Oda'ya sürekli gelip giden arkadaşlarımız vardı. Mesela Oda yönetimlerinde ODTÜ'den çok sayıda arkadaşımız olurdu her dönem. Sanırım 1978 yılıydı, Oda seçimlerinde bir ittifak oluşturulacağından bahset-

tiler arkadaşlar. İttifakta senin adını da yazacağız dediler. Ben de kıramadım arkadaşları ve o yıl seçime giderek yönetici oldum. Yani yurtdışına çıkmadan önce, bir dönem Oda'da yöneticilik deneyimi yaşadım. Başlarda Oda'yı sadece demokratik bir mevzi olarak görüyordum. Ülke için duyduğum kaygılı gidişat nedeniyle de, böyle yerlerin desteklenmesi gerektiğini düşünüyordum. Ama yönetici olup içine girdikten sonra, birçok mesleki ve teknik mesele ile ilgili çalışmalar yapıldığının ayırına vardım. Bu konularla ilgili herhangi bir şey için karar verilmeden önce, çok uzun tartışmalar ve araştırmalar yapıyorduk. Oda için çıkan yayınlar, gazete ve dergilerin içeriğinden tutun, mesleki akreditasyonlar, teknik kriterler vs. çok konuda, uzun tartışmalar ve araştırmalar yapardık. O dönem internet ortamı yok ve biz güçlü bir veri tabanı oluşturduk, başka güzel işler de yapmak niyetindeydik. Ama ben, ani sayılan bir kararlar ülkenin ayrıldım. Dolayısıyla bu de-

neyimim ve Oda'ya yönetici olarak katkım kısa sürdü.

Doktorayı yurtdışında yapmaya karar verdim dediniz, nereye gittiniz?

O sıra üniversitede hocam olan Sadık Kakaç, Amerika'da University of Miami'de ders veriyordu. Master bitince onun aracılığıyla, orada bir pdh (Doktor of Philosophy) yani doktora buldum ve Amerika'ya gittim. 1979 Eylül ayında Hocam Nejat Veziroğlu ile doktora başladım. Miami'ye indiğim ilk gün, Nejat Hoca'nın asistanı beni bir otele yerleştirdi. Şansıma, David Kasırgası'nın yaşandığı güne rastladım. Korku dolu bir gece yaşadım, yani Amerika maceramın ilk gecesi kasırgayla başladı. Pdh konum, "nükleer reaktörlerde ısı dengesizliğinin nasıl kontrol edileceği" üzerineydi. Güzel bir pdh oldu benim için. Tek özelliği bunlar olurken Pensilvanya'da bir nükleer reaktörde, teknik bir problem nede-

niyle nükleer kaza oldu. Bu kazadan sonra, Amerika'da nükleer konusu biraz yavaşladı. Sonra Çernobil geldi ve tamamen bitti sayılır. Ben üç sene bitirdim programı ve 1982 yılında doktora derecemi aldım. Uza-tabilirdim, hocalarım da makaleler yazmam için öyle istediler. Ama ben bıkmıştım ve Amerika'dan gitmeye karar verdim.

Peki, bu arada şunu da sormak isterim. Nükleer santraller tüm dünyada azalırken, ülkemizde şimdilerde yenileri yapılıyor. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aslında bu kazalar sonrası özellikle nükleer reaktörlere, doğal olarak çok regülasyon koyuldu. Bitmesinin nedenlerinden biri de budur. Çünkü tüm bunlar çok zaman alıyor ve çok pahalı hale geliyor. Yani nükleer elektriğin fiyatı tüm dünyada çok pahalıdır. Sinop'taki de çok pahalı olacaktır. Ama öte yandan da çok

güzel bir elektrik üretim tarzı. Aslına bakarsanız nükleerden zarar gören insan sayısı çok az. Evet, tehlikesi var. Ama mesela Hindistan'da bir gübre fabrikası yapıldı ve bu asit yaptı, yüzlerce insan kör oldu. Ruslar plütonyum yapmaya çalışırken patlama oldu, bir sürü insan öldü. Bunun gibi yüzlerce farklı olay var. Ama nükleer reaktörler üzerine konuşmak için, çok sağlıklı veriler yok elimizde. Çernobil sonrası Karadeniz'de çok insan kanser oldu deniyor ama orada da veriler çok sağlıklı değil. O yörelerdeki önceki verileri hiç bilmiyoruz. Çünkü istatistik tutulmuyor, tutulsa paylaşamıyoruz. İyi araştırma yapan yerler var. Boğaziçi Üniversitesi'nin çok güzel araştırmaları var mesela. Ama bunlar tam açıklanmıyor, çünkü nükleer zararlıdır desen hükümetle papaz olursun, zararı yok desen başkalarıyla. Sağlıklı veri olmayınca da, bu soruya cevap vermek sıkıntılı bir iş gerçekten. Ama iklim değişikliğinin çok ciddi bir olay olduğuna inanıyorum. 50-100 sene içinde dünyada çok büyük sorunlar yaratacağıdır. Karbondioksit atan üretim şekilleri yerine, yenilerinin gelmesi lazım. Az atık üreten nükleer enerji de bunlardan biri. Karbondioksit atığı yok. Yani iklim değişikliğine neden olan atıkları yapmıyor. Ben güneşi çok iyi biliyorum. Güneş bittiği zaman bitiyor ve elektrik lazım. Bu konularda açık görüşlü olup, hiçbir alternatifi peşinen kapatmamak çok önem taşıyor. Nükleer santral de bunlardan biri. Ne benim konum ne de kuralım diye değil tabii. Ama prensip olarak bir karşıtlığım yok. Denetlenmesi, bence en önemli konudur. Ben bu-

rada bir hoca olsaydım, Sinop'a karşı çıkmaktan ziyade, nasılsa olacak madem, mekanizmaların ve firmaların nasıl denetleneceğini inceledim. Amerika'da devletin nükleer enerji komisyonları var. Türkiye'de bunları yerine getirecek miyiz? Yoksa her şeyi tamamen firmanın insafına mı bırakacağız? Firmaya bırakırsanız olmaz tabii. Çünkü parayla iyi niyet yan yana gelince, ancak kendinizi kandırır ve nasıl olsa buna bir şey olmaz dersiniz. Yani Türkiye'de kamunun devrede olması ve parayla bağı olmayan insanların, buraları denetlemesi lazım. Nükleer reaktörde bu çok daha fazla gerekiyor. Hatta dışarıdan bağımsız uzmanlar da gelip denetleyebilmeli buraları. Ama tüm bunların Türkiye'de ne kadar olacağından kuşkuluyum ne yazık ki.

Amerika'dan sonra neler yaptınız?

Ben Amerika'dayken, 1980 yılında Türkiye'de 12 Eylül Askeri Darbesi yaşandı. Aslında geri dönmem gerekiyordu. Lisans eğitimim sırasında TÜBİTAK'tan burs aldığım için, eğitimim bitince Türkiye'de bir işte üç yıl çalışma şartım vardı. Ancak darbe sonrası çeşitli davalardan beni gelip evde arıyorlarmış. Ailem de endişe ediyordu ve dönmemi istemiyorlardı Türkiye'ye. Ben de önce Kanada Montreal'de bir iş buldum. Onların kendi reaktörleri vardı ve gittim, işi aldım. Ama nükleere duyulan ilgi geriye gidiyordu. Ortam olarak da çok sevmedim Kanada'yı. Yurtdışında bulduğum işler hep üniversite bağlantılı oluyordu ama kalabilmek için vize bulmam da lazımdı. TÜBİTAK'tan

aldığım burs nedeniyle, o vizeyi normal öğrenci vizesine dönüştürmek de çok zordu ve Amerika dışına çıkmam gerekiyordu. Avustralya'da güneş enerjisi üstüne bir iş için Avustralya Elçiliği'ne başvurduğum. Göçmen olarak başvur, çünkü makina mühendislerini göçmen olarak alıyorlar dediler. O şekilde başvurduğum ve

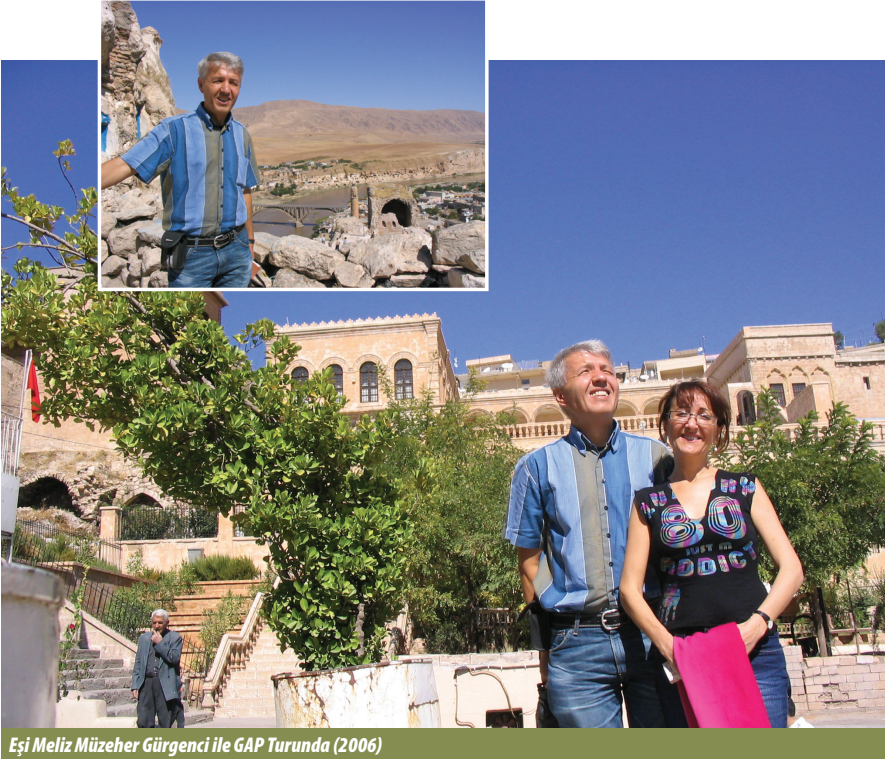
kabul edildi. 1983 yılının Ocak ayında, Avustralya Brisbane şehri Queensland Eyaletinde The University of Queensland'da bulunan Güneş Enerjisi Araştırma Merkezi'nde araştırma görevlisi olarak işe başladım. Buradaki iş iki yıllıktı. 1985 Ocak ayına kadar orada çalıştım.

O dönem sanırım, dünyada alternatif enerji kaynaklarına yönelimin ilk başladığı yıllara denk geliyor...

Evet, dünyada alternatif enerji yükselişi iki kere oldu zaten. Birincisi 1980'lerdedir. O sıra bütün dünyada petrol fiyatları çok artmıştı ve alternatif enerjiye büyük ilgi duyuldu. Ama 1980'lerin sonunda petrol fiyatları ucuzladı ve o ilgi bitti. Yeniden kömür santrallerine dönüldü. 2000'lerin başında da iklim değişikliği faktörü nedeniyle yeniden bir ilgi doğdu. Hatta her yer güneş enerjisi olacak deniliyordu. O da bitti sayılır.

ENKA (2009)

Ama iklim değişikliği işi çok önemli, yavaşta olsa dünya ortalama sıcaklığı özellikle 1990'lardan beri artıyor. Buzul Çağı'nda da bir ivme olmuş. Ama insan ömrüne kıyasla çok yavaş olmuş. Şimdi öyle değil, gemi azıya almış gidiyor. Bunun fark edilmesi ve önlemler alınması çok önemli. Neler olacak tam bilmiyoruz ve bunu ancak zaman gösterecek.

Amerika gelgitler yaşıyor ama Çin, son derece duyarlı bu konuda. Çünkü kömürü dışardan alıyorlar ve hava kirlenmesi yapıyor. Bu yüzden kömürden elektrik üretmek istemiyorlar. Tabii Çin bir sanayi politikası olarak da yaklaşıyor bu konuya. Yenilenebilir enerjinin büyük bir pazar olacağını düşünüyorlar ve o pazarı da kimseye kaptırmak istemiyorlar. Dolayısıyla Çin çok büyük güneş enerjisi üreticisi ve bu konuya yatırım yapmaya de-

vam ediyor. Almanya'da 2000'lerin başında, epeyce yatırım yaptı güneş enerjisi meselesine ama şimdi biraz ikircikli davranıyor. Örneğin Dubai, Suudi Arabistan, Türkiye'nin şu andaki kurulu gücünün yarısına eşit binlerce megabaytlık güneş santralleri kuruyor, Türkiye'den teklif verebilen hiçbir firma yok? O zamanlar Türkiye'de de konuşuluyordu bu ve biz de buradaki herkesle konuştuk. Hatta o dönem Türkiye'deydim, Bakanlıklar düzeyinde de TÜBİTAK'ta da konu üzerine çok şey anlattık. Güneş iyi potansiyel taşıyor çünkü ülkemizde. Konunun sadece yenilenen enerjiye geçmek meselesi olmadığını, olaya toplam bir sanayi politikası olarak bakılması gerektiğini söyledik. Güneşin tank ve tüfeğe göre daha iyi bir yatırım alanı olduğuna vurgu yaptık. Gelecekte sunabileceği büyük olanakları hatırlatarak,

mutlaka teşvik edilmesi gerektiğini anlattık. Konuya ne kadar duyarlılık gösterildiği ise, gelinen noktadan belli ne yazık ki. Dinlemediler. "Muslukları dışarıdan alıp, boruları döşüyorum" mantığı sürüyor. Ama böyle sanayinin bir parçası olunmuyor, boruyu herkes döşer, o musluğu ve bataryayı yapmakta mesele!

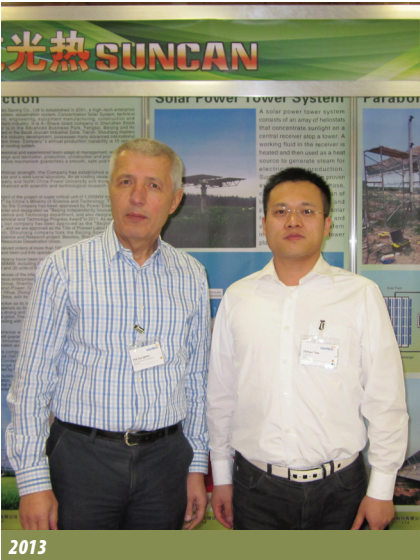
Peki, tekrar yaşam öykünüze dönersek, Avustralya'da yaşamak başlangıçta zor gelmedi mi?

Aslında çok zorlanmadım. Orada yaşayan Türkleri buldum tabii gittiğimde. Onlar sık sık bir araya gelip, çeşitli etkinlikler yapıyorlardı. Onların düzenlediği pikniklerden birinde eşim Meliz Müzeher Gürgenci ile tanıştım ve 1983 yılında Brisbane'da evlendik. 1988 yılında da oğlumuz Taylan doğdu. Taylan daha sonra doktor oldu. Şu anda Çinli bir kız arkadaşıyla sözlendi ve halen Avustralya'da yaşıyor.

Avustralya devletinin göçmenler için bir radyosu vardı. Radyoya üye olan sayıya göre, günlük hangi saatlerde Türkçe yayın yapılacağına karar veriliyordu. Yayının altyapısını sağlıyorlar ama eleman sağlamıyorlardı. Orada yaşayan Türk cemaati içinden, bu işi yapabilecek gönüllü insanlar çıkması gerekiyordu. Üniversite mezunuyum ve ağzım laf yapıyor diye, benden rica ettiler ve epey zaman orada haftada dört gün Türkçe program yaptım. O yayınlarda, teleksle Türkiye'den haberler gelirdi, onları aktarırdım, Türkçe şarkı, türkü çalardım. İş ve sosyal hayat fena değildi aslında. Ama 1985 Şubat ayında üniversitede araştırma

görevlisi olarak işim bitti. Zaten üniversite, o dönem bana çok pasif bir iş gibi geliyordu. Yaptığım işin ülkeye ve millete faydası olsun istiyordum. O dönem Avustralya'nın dünyayla rekabet ettiği tek alan madencilikti. Dünyanın en iyi firmaları ve en iyi teknikler oradaydı.

1985 Şubat'ta üniversiteden ayrıldım ve Melburn merkezli Labtam Pty. Ltd. Bilimsel Enstrümanlar Şirketi'ne Ar-Ge müdürü olarak girdim. Orada, bilimsel cihaz bölümünün başına geçtim. Otomobillerdeki çelik vb. bütün alaşımların ölçüm cihazlarını imal ediyordu şirket. Avustralya dışı en büyük pazarımız sosyalist blok idi. Ağırlıklı Sovyetler Birliği'nde kullanılan Lada marka otomobiller için çalışıyorduk. Sonra sosyalist blok dağıldı, Lada çöktü, siparişler durdu ve bizim şirket de bitti. O zaman dedim, burada maden geçerli. WBM adında Avustralyalı maden makinaları için danışmanlık yapan bir firma vardı, orayla anlaştım. Orada kullanıcının temsilcisi olarak imalatçıyı denetliyorduk. Burada 1992 yılına kadar dört sene boyunca çalıştım ve ma-

2013

Queensland Üniversitesi'nde (2010)

den makinalarını öğrendim. Orada maden makinaları üzerine yaklaşık 10 tane büyük maden firması, 5 tane imalatçı iki tane de üniversite vardı. İmalatçılar Amerika'da ya da Almanya'da idi ve Avustralya'da ki makinalar bunlara tam karşılık vermiyordu. O yüzden hem onlara etki etmek, hem şartları öğretmek, hem de uygun makina yapılınsı diye olanak sağlamak üzere JV adında bir Ar-Ge şirketi kuruldu. 1997'ye kadar da bu şirkette çalıştım.

Bu arada sanırım çok uzun yıllar Türkiye'ye gelemediniz...

Evet, çıktıktan 15 yıl sonra gelebildim Türkiye'ye. Biraz önce söylediğim gibi darbe sonrası çeşitli davalarda adım geçtiği için, Türkiye'de ailemin evine gidip beni de aramışlardı. Onlar da çok tedirgindi ve çok uzun yıllar gelmememi telkin ettiler hep. 1989'un sonuna kadar sürdü o süreç. Sonra gelebilmemem yollarını aradık ve 1994'te avukatlar, artık bir sorun yaşamayacağımı söylediler. İlk defa o yıl geldim ülkeme. Tabi bir de

asker kaçağıydım. Gelir gelmez, bir ay Burdur'da bedelli askerlik yaptım. Dönerken endişelendim sorun çıkar diye. Ama bir şey olmadı. Zaten 1987'de Türkiye pasaportumun süresi bitince, Avustralya pasaportu da almıştım dışarı çıkabilmek için. Bu arada Türkiye'de eski arkadaşlarla buluştum ve ailemle özlem giderdim. Arkadaşların birçoğu darbe döneminde içeride yatmışlar, büyük acılar çekmişlerdi. Ben gittiğimden çoğu çıkmıştı içeriden, hatta güzel işlerde çalışıyorlardı. Onlarla da görüştüğüm için çok mutlu oldum tabii.

1997 yılında tekrar üniversiteye mi döndünüz?

Evet, maden makinaları üzerine JV Ar-Ge şirketinde çalışırken, The University of Queensland'ın bir iş ilanına rastladım. Oranın Makina Mühendisliği Bölüm Başkanı da beni teşvik etti. Maden makinaları üzerine üniversitede bir ekip kurmak istiyordum. Üniversite de kabul etti ve adaylar arasından beni seçtiler. Böylece

1997 yılında Makina Mühendisliği Bölümü'ne profesör olarak girdim. Maden makinaları araştırma grubu kurdum orada. Ama bu işten bir süre sonra bıktım ve 2006 yılında o bölümü bıraktım. Teknik olarak hâlâ katkı sunuyorum ama yenilenebilir enerjiye dönmek istiyordum tekrar. 2006 yılında, mühendislik fakültesi dekanına gittim ve maden işinden bıktığımı ve artık bu alanda çalışmak istemediğimi, yenilenebilir enerjiye geçmek istediğimi belirterek, 6 aylık bir çalışma izni istedim. Oradaki üniversitelerde uzun süreli çalışma izinleri olabiliyor. Henüz 50 yaşındayım, geleceğe yönelik daha opsiyonum vardı ve çalışmaya devam etmek istiyordum. Türkiye'ye gelerek üniversite sistemine de bir bakmak istiyordum. Boğaziçi Üniversitesi'nde o zaman makina mühendisliği bölüm başkanıydı, şimdi mühendislik fakültesi dekanı, ODTÜ mezunu Günay Anlaş vardı. Gelmeden önce ona "benim maaşım Avustralya'dan da veriliyor, gelip üniversitenize misafir

olmak istiyorum" diyerek bir mektup yazdım. Onlar bana bir kadro açtı, kalacak yer ayarladı. Altı ay kadar Boğaziçi Üniversitesi'nde ders verdim. Eşimle birlikte geldik, kalmamız için boğazda bir kayıkhanede eski ahşap bir binanın bir katını bize verdiler. Denize sıfırdı ve önünüzden kocaman gemiler geçiyordu. Eşim sosyeteye girdik diye şakalaşyordu benimle. Çok güzel zamanlarımız geçti orada.

Boğaziçi Üniversitesi'ne gelirken ülkeye dönüş yapma ihtimalini de değerlendirdiniz sanırım...

Yani bir bakıp görmek istedim öncelikle ortamı. Belki gördüğümden farklı ve daha iyi bir ortam olsaydı, kalabilirim diye düşünüyordum. Ama üniversite ortamı, Avustralya'da alışık olduğumdan çok farklı geldi. Orada 15 milyon dolarlık merkez açtılar bana, o işte bile buradaki gibi zor gelmedi hiçbir şey. Bürokrasi çok fazla, hareket edemiyorsunuz. O za-

man "burada hiçbir iş yapamam" ve "kuralları yıkarım kesinlikle" diye düşündüm. Şu anda da düşüncelerim aynı. Avustralya'daki yaşantım, bazılarıma sıkıcı gelebilir ama ben çok mutluyum orada. Oranın üniversite ortamı ve vizyonu bana çok uygun. Türkiye'deki üniversite ortamından bu anlamda hâlâ kaygılıyım. Ama o dönem Türkiye'de çok güzel bir altı ay geçirdim, gezme olanağımız da oldu, GAP turuna falan çıktım eşimle. Daha sonra da döndük Avustralya'ya. Burada geçirdiğim o altı ay boyunca; yenilenebilir enerji alanlarında durum nedir? Yani 1970-82'de meraklıydım ama yirmi seneden fazla geçti neler yapabilirim? gibi birçok konuyu derinlemesine düşündüm ve çok okudum. Avustralya'da üniversiteye döndüğümde, orada da yenilenebilir enerji ile ilgili, kimse neyi ne yapacağını bilmiyordu. Ama bir şey yapmak lazımdı ve tabii bunun için de para lazımdı. Maden sanayini iyi taniyordum ve yine bir şans çıktı karşıma. Avustralya'da 5-6 km derinlikte enteresan bir jeotermal enerji kaynağı var. Bu alttaki ısıyı, yüzeye getirip elektrik üretmek mümkün ve doğru yaparsanız sonsuz miktarda ısı kaynağı var. Bir kısım iş adamı, bana, "sen iyi adamsın, eyalet hükü-

metine git, biz de senin arkadayız, bu araştırmaya destekleyecek bir üniversite merkezi kurulması lazım,” dediler. Ben verdim teklifi ve 15 milyon dolar bütçeli, 5 yıllık bir projeye başladık. Avustralya Federal Bilim ve Sınai Araştırma Kuruluşu bünyesinde bir jeotermal araştırma merkezi kurduk. Bir yandan da makina mühendisliği bölümünde ders veriyordum ve maaşımı bunun için alıyordum. Yani bahsettiğim merkez için uğraştım ama orada bu tür projeler için hocalar para almazlar. Türkiye’deki çok farklı bir işleyiş var ve ben bunu Türkiye’deki hocalara anlatmakta zorlandım hep. Mesela bahsettiğim bu proje için kaç para aldın diye sordular. Ben hiç almadım deyince şaşırıldılar. 15 milyonun hepsi bana geldi ama proje için harcadık hepsini. Gerçi yine Türkiye iyi sayılır, en başta belirli bir bütçe ayrılıyor hocalara. Mesela Çin çok daha kötü bu konuda. Orada böyle bir proje yaparsanız bütçenin yüzde 10’unu direk hocalar alıyor. Yani maaşın olmasa, anlaşılır bir şey belki. Ama hem üniversitede ders vererek maaş alıp, hem bu işlerden para almak, doğru gelmiyor bana.

Proje hâlâ sürüyor sanırım?

Proje, belli değişikliklere uğrasa da, esas olarak sürüyor. Başlangıçta projede iki temel konumuz vardı. Birincisi yerin altındaki cevhere ulaşmak, ikincisi de yerin altındaki ısıyı elektriğe nasıl çevireceğimiz konuları. Bunun ikinci bölümü, makina mühendisliğinin konusudur. Birinci bölüm için çok iyi bir jeologa ihtiyacımız vardı. Başlarken benden öyle birini bulmamı istediler. Ben de dünya çapında bilinen jeolog arkadaşım, Ton-

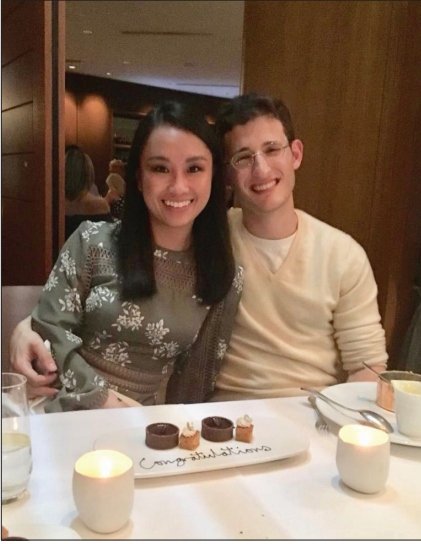

guç Uysal’ı rezervuarın başına getirdim. Sonuçta onunla birlikte büyük emek vererek kurduk merkezi. Ama sonradan birlikte türbin işine girecek, karbondioksit türbini yaptık orada. Türbin işine girmemizin nedeni de şudur. 2012 yılı gibi Avustralya’da yerin altından yeryüzüne bir şey çıkarıp elektrik üretmenin, çok pahalı olduğuna karar verildi. Proje beş yıllık ve bu karar sonrası hükümetin, bu projeyi yenilemeyeceğini anlayarak türbin işine de yöneldik. Tabii türbin işine girdiğimiz için, güneş termal üzerine de eğilmiştik. Daha sonra, oranın TÜBİTAK’ı diyebileceğimiz bir kuruluşu var. Onlar solar termal projesine girmek istediler. Bunu depolamak da çok kolay, ısıyı depolayıp elektrik üretiyorsunuz. Böyle bir proje için de hükümetten oldukça yüklü bir miktar para aldılar. Benzer nedenlerle Amerikalılar da karbondioksit türbini geliştirme işine girdiler. O dönem henüz türbin işini kimse bilmiyordu. Sadece bizim

deneyimimiz vardı, yani biz biliyorduk ve dolayısıyla bize teklif edildi bu iş. Böylece 2013 yılında yine bu merkezde, Amerikalılarla 4 yıllık ortak bir araştırma projesine başladık ve 2017’ye kadar sürdürdük. Daha sonra proje yenilendi ve uzatıldı. Şimdi üniversitedeki derslerimin yanı sıra bu araştırma projesinde çalışmaya devam ediyorum.

Türkiye’ye de yenilenebilir enerji konusundaki gelişmeler için ne söylersiniz?

Yenilenebilir enerji Türkiye için de, elbette olmazsa olmaz bir konudur. Güneş ve su bedava. Bu nedenle, yenilenebilir enerji maliyetinin neredeyse yüzde yüzünü, santral kurduğunuz zaman çıkarıyorsunuz. Ama yine de eğer sanayisini kendiniz kuramıyorsanız, hiç girmemek lazım. Çünkü sanayiye ülke içinde kuramıyorsanız, bunun maliyetlerini dışarıya ödeyemezsiniz, yetiştiremezsiniz. Yani şu andan sonra, sade-

ce Türkiye için değil, birçok yer için aynı durum söz konusu. Artık değil modül fabrikası, panel kurmak bile hayal neredeyse. Bir de, sadece iyi niyetle ya da tek başına devlet eliyle, bu işler olmuyor. Özel şirketlerin de bu konularda hırslı olması lazım. Avustralya'da da olmuyor, şu anda orada bile böyle bir sanayi kurulması çok zor...

Bunca yıl meslek hayatı, akademik çalışmalar ve çok çeşitli projeler içinde yer aldınız. Tüm bu tecrübeleriniz ışığında genç meslektaşlarınıza neler söylemek istersiniz?

Bizim dönemimizde ne benim, ne de başka arkadaşımın, mezun olduktan sonra halimiz ne olacak diye bir endişesi yoktu. Çünkü o dönem Türkiye'nin en güzide üniversitelerinden bir tanesinden mezunsanız, mutlaka güzel bir iş bulurdunuz. Bunu biliyorduk ve hiçbirimiz geleceğe dair bir kaygı taşımıyorduk. Ama şimdi, ne yazık ki özellikle Türkiye'de tüm üniversite mezunlarında, bu kuşquyu çok fazla görüyorum. O yüzden gençlerin

yükü, bizim döneme kıyasla çok daha ağır. Önce bunu kabul ederek sorunuzu cevaplayayım. Çalışmak yorucu belki ama sürekli tatil olsa, insan ne yapar bilmiyorum, merak da etmiyorum aslında. Avustralya'da üniversitede kalmak için, yaş sınırı yok. Bu yüzden, galiba yetmiş yaşına kadar falan üniversitede kalacağım. Biraz önce değinmiştim, üniversitede de maaşlı işimin yanı sıra meslek alanımla ilgili çok sayıda proje de bulundum. Bunca yıllık meslek ve akademi hayatımda, çok çeşitli ülkelerde çok çeşitli mesleklerden birçok insanla tanıştım. Yaptığım iş bana her zaman keyif verdi. Zaman zaman çeşitli yerlerden gençler, bana tavsiyelerimi soruyorlar. Onlara söylediklerimi sizinle de paylaşayım. Herhangi bir mühendisin başarılı olabilmesi için, teknik konulara vakıf olması, en temel gerekliliktir. Bu olmadan hiçbir şey olmaz. Ama öğrenmeyi hiçbir zaman bırakmamak lazım. Geçmişe bakıyorum, ben sürekli değişik konularda çalıştım ve hep yeni şeyler öğrenmeye çalıştım. Bence insanların öğrenme süreci, hayat boyu sürmeli. Bunun dışında, başarılı olmak için bir insanda ol-

ması mutlaka gerekli olan iki temel unsur var bence. Bunlardan birincisi azim, yani inatçılıktır. Hayatta bir sürü iş veya proje yapmaya kalkıyoruz. Bazen sıkılır bırakırsınız, bazen başaramazsınız ya da vazgeçersiniz. Bunların hepsi olabilir, çünkü hayatın inişleri çıkışları vardır. Ama teslim olmamanız, sarılıp mücadeleye devam etmeniz gerekir. Bırakırsanız hiçbir şeyi başaramazsınız, sonuna kadar azim ve inatla sarılacaksınız. Belki gerçekten olmaz bazen, ama olmasa da bu süreçten bir sürü kazanım elde edersiniz, bu çok önemli bir şeydir. İkinci kuralda hoşgörülü olmak. Farklı insanların yapı, davranış ve alışkanlıklarına karşı, hoşgörülü olmamız şart. Bazı insan tembel, bazı insan inatçı vs. olabilir. Önemli olan hepsini, yapılan işte nasıl işlevsel ve verimli kılarım, buna kafa yormak lazım. Hele mühendislikte bu çok önemli bir kural. Bahsettiğim azim ve hoşgörülü olmak kavramlarını bir arada karşılayan, "tenacity" diye bir tabir var. Türkçe tam karşılığı değil sanırım ama "sebat etmek" buna en yakın anlama gelen cümledir ve yaptığımız her işte bu cümle ana kural olmalıdır bence... ❄

